

آینه

نشریه تربیت

شماره سوم

تابستان ۱۴۰۱

نشریه تربیت / شماره سوم / تابستان ۱۴۰۱

صاحب امتیاز: انجمن علوم تربیتی مرکز شهید آیت نجف آباد

مدیر مسئول: نیما القاسی

سر دبیر: زهرا هاشمی نژاد

هیئت تحریریه:

بخش فرهنگی: دبیر: فرناز مومنی

نویسندگان: رضا صباحی، نیما موسوی، الهه خیراللهی، نگین

باقرلو، فاطمه فرید، رقیه شیردخت، فاطمه سلطانی، امیرمحمد

بهارلوئی، مریم قیصری، مهدی اسدی، حسین علی نژادان معرفی

بخش علوم تربیتی: دبیر: نگار ارشدی

نویسندگان: متین ابراهیمی حسرتانلو، فاطمه سراوانی، فاطمه

نظری، زهرا سورانی، محسن آتش زر، زهرا غفارزاده، جاسم

احمدی، مریم قیصری، نازنین محمدی، فرناز مومنی، امیرمحمد

بهارلوئی

بخش پژوهشی: رضا احمدی بنی

گروه ویراستاران:

سرپرست: فاطمه ابن علی

فاطمه فرید، سید احمد عبداللهی، مینا رجب همدانی، نگار

ارشدی، زهرا سورانی، زهرا خاموشی، زهرا غفارزاده، هانیه

صالحی، نادیا شیروانی

روابط عمومی:

سرپرست: حسین علی نژادان معرفی

فرناز مومنی، فاطمه سادات هل اتایی

طراح و گرافیک: مهدی اکبری

۵۰۴۰۰/۱۲۱۱/۲۱۰

شماره مجوز:

ارتباط با ما:

 t.me/tarbiat_mag

 instagram/tarbiat_mag

فهرست

- ۱ ..... عاشورا، معلم اخلاق بشریت
- ۲ ..... تاثیر توسعه ارتباطات بر مسئله هویت در فرایند آموزش و پرورش ...
- ۳ ..... بررسی اعتیاد و عوامل کاهنده آن در نوجوانان
- ۵ ..... یک پوشش عاشقانه
- ۶ ..... از چالش تا موفقیت
- ۷ ..... فقط یک معلم، همیشه ...
- ۸ ..... شمس الشعرا کاشانی
- ۹ ..... تمایز بین فردی
- ۱۱ ..... مدیریت کلاس
- ۱۳ ..... نقش مربی در انگیزش تحصیلی مربی
- ۱۵ ..... اصل تغافل در تربیت اسلامی
- ۱۷ ..... معرفی کتاب
- ۱۸ ..... منابع

سخن مدیر مسئول

باسلام و احترام

خداوند بزرگ را شاکریم که این فرصت برای من و همکارانم در نشریه علمی پژوهشی تربیت فراهم گردید تا بتوانیم بار دیگر و با شماره سوم این نشریه در خدمت شما باشیم. برخود واجب می دانم که باتمام وجود از همکاران تلاشگر متفکر و خلاق این مجموعه تربیتی که در آن شاهد حضور فعال دانشجویانی از پردیس‌ها و مراکز مختلف کشور بودیم خالصانه تقدیر و تشکر نمایم و برای همه این عزیزان آرزوی موفقیت و سربلندی دارم.

نیما القاسی

سخن سردیر

باز این چه شورش است که در خلق عالم است
باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است

سلام و درود خدمت همراهان نشریه تربیت
با احترام به محضر مقدس حضرت صاحب‌الزمان (عج)

سپاس پروردگار هستی بخش را که به لطف و کرمش توفیقی
حاصل شد تا بتوانیم قدم در این مسیر بگذارم.

خدا را شاکرم که سومین شماره از نشریه مصادف با ماه محرم، ماه
عزاداری سرور و سالار شهیدان امام حسین (ع) است.

از کربلا و جان‌فشانی‌های کربلا و شهادت امام حسین (ع) و یاران
باوفایش باید درس گرفت و سرلوحه زندگی خود قرار داد و با نشر
آن در بین مردم و به خصوص قشر نوجوان و جوان، آنها را بر
یادگیری درس‌ها ترغیب بدانیم.

علم نیاز بشر است و دانستن، برنامه‌ی او. در واقع بشر امروز به
خوبی این حقیقت را دریافته است که بدون علم، زندگی‌اش
یکنواخت و گاه سخت می‌شود.

شاید اولین و آخرین دلیل آدمی برای در پی علم رفتن رفاه او
باشد، اما نباید غافل از این واقعیت باشیم که علم و دانش سلاح
امروز بشر است و در یک نگاه واقع‌بینانه اگر بگوییم امروزه علم
سلاح هر کشور است پر بیراه نگفته‌ایم چرا که این علم است که هم
نشان از پویایی یک جامعه می‌دهد و هم ثمره‌ای از جنس بی‌نیازی
را بدنبال دارد.

امیدواریم خوانندگان، محققان، اساتید و دانشجویان با بهره‌گیری از
نظرات سازنده خود، ما را در بارور ساختن بیش از پیش نشریه در
شکل و هم در محتوا یاری فرمائید.

لازم می‌دانم از همکاران عزیز و هیئت تحریریه که در راه اندازی و
انتشار نشریه تلاش نمودند قدردانی نمایم.

زهره هاشمی‌نژاد

عاشورا

عاشورا، معلم اخلاق بشریت

روش‌های گوناگون و متنوع به دیگران منتقل کنند. تعریف واقعی عاشورا به صورت داستانی، استفاده از فیلم‌های کوتاه ساخته شده در مورد واقعه‌ی عاشورا و تهیه پاورپوینت از روش‌های گوناگون تعریف و آشنا ساختن دانش‌آموزان با واقعه‌ی عاشورا هستند. تشویق دانش‌آموزان به تحقیق در مورد واقعه‌ی عاشورا.

معلم‌ان می‌توانند از دانش‌آموزان بخواهند که در مورد حادثه عاشورا و پیام‌های اخلاقی مربوط به آن تحقیق کنند و تحقیقات خود را در قالب نوشته، فیلم کوتاه، پاورپوینت و بنر ارائه کنند. در چنین حالتی، یادگیری به صورت فعال اتفاق می‌افتد و دیگر دانش‌آموزان نیز به موضوع بیشتر ترغیب خواهند شد.

شرکت معلم‌ان و دانش‌آموزان در مراسم عزاداری عاشورا

شرکت معلم‌ان در مراسم عزاداری حسینی، می‌تواند عاملی باشد که دانش‌آموزان نیز بخواهند در این مراسم شرکت کنند. حضور افراد در این مراسم، سبب می‌شود که فضای روز عاشورا برایشان تداعی شود و ارتباط بیشتری با آن برقرار کنند. چنین فضایی، پیام‌های تربیتی و اخلاقی مربوط به حادثه عاشورا به شکلی مؤثر به دانش‌آموزان منتقل می‌شود. معلم‌ان می‌توانند با شرکت فعال در این مراسم و کمک کردن در اجرای مراسم به شیوه صحیح، دوستی با خدا، جهاد با نفس و دیگر ارزش‌های اخلاقی مربوط به عاشورا را به دانش‌آموزان و سایر افراد منتقل کنند.

سید نیما موسوی، رضا صباحی
آموزش ابتدایی / شهید آیت نجف‌آباد

نقش معلم‌ان در انتقال پیام‌های تربیتی عاشورا

واقعه‌ی عاشورا، به عنوان منبعی ارزشمند برای خودسازی و الگوگیری از حماسه‌سازان آن به حساب می‌آید. با آموزش دادن موارد اخلاقی برگرفته از حادثه عاشورا به قشر کودک و نوجوان، می‌توان این ارزش‌های اخلاقی را به مؤثرترین شکل ممکن به نسل بعد منتقل ساخت. بدون شک، معلم‌ان مهم‌ترین نقش را در انتقال و نهادینه ساختن پیام‌های اخلاقی دارند.

مواردی از قبیل جهاد با نفس، ایثار، دوستی با خدا، آزادی، صبر، تکریم انسان و زندگی با عزت نمونه‌ای از پیام‌های اخلاقی مربوط به واقعه‌ی عاشورا هستند؛ دریافت این پیام‌های اخلاقی و عمل به آن‌ها، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی انسان و نزدیک‌تر شدن او به خدا دارد.

معلم‌ان با استفاده از راهکارهای متعددی می‌توانند نکات اخلاقی مربوط به عاشورا را به دانش‌آموزان و حتی قشرهای دیگر جامعه منتقل کنند. برخی از این راهکارها، مربوط به خود معلم و برخی دیگر مربوط به فعالیت‌های کلاسی و میدانی دانش‌آموزان می‌شود که با دستور معلم صورت می‌گیرد. در ادامه، به معرفی و بررسی برخی از این روش‌ها و راهکارها خواهیم پرداخت.

آشنا ساختن دانش‌آموزان و یا سایر افراد با واقعه‌ی عاشورا

تا زمانی که انسان به اندازه کافی با یک موضوع خاص آشنایی نداشته باشد، نمی‌تواند پیام‌های آموزنده و کاربردی مربوط به آن را به شکل مؤثر دریافت و منتقل سازد. معلم‌ان وظیفه دارند که واقعه‌ی عاشورا و جزئیات اساسی مربوط به آن را با

تأثیر توسعه ارتباطات بر مسئله هویت در فرایند آموزش و پرورش

تفاوت‌های فردی آنهاست. حال شاهد هستیم در شرایط جدید و عصر جهانی‌شدن و توسعه‌ی ارتباطات، هویت‌ها و فرهنگ‌های مختلف سمت و سویی‌هایی پیدا می‌کنند. لذا این سؤالات مطرح است، در شرایطی که شاهد هویت‌زدایی و هویت‌زایی‌ها هستیم، این‌گونه الگوها و گفتارها و رفتارها در عصر جهانی‌شدن‌ها، آیا می‌تواند تأمین‌کننده نیازهای فردی و اجتماعی و محیط اخلاقی، علمی، امن، سالم، با نشاط، مهرورز و برخوردار از هویت جمعی ملی و مذهبی باشد؟ آیا چشم‌انداز آموزش و پرورش و راه‌کارهای عملیاتی آن به گونه‌ای است که بتواند جلوی تضعیف و استحاله فرهنگ و تمدن نوین اسلامی را بگیرد؟ در پاسخگویی به این سؤالات باید بدانیم که با توجه به مبانی دین و سند تحول بنیادین چه تعبیری از جهانی‌شدن داریم؟

به طور کلی، سیر جهانی‌شدن ایجاب می‌کند که طرز تلقی ما نسبت به جهان، علم، شیوه‌های یادگیری و مسائل مربوط به حوزه‌ی تعلیم و تربیت تغییر پیدا کند؛ ولی باید مراقب بود هویت بر اساس نظام معیار اسلامی شکل گیرد. بنابراین جهانی‌شدن و توسعه‌ی ارتباطات، فرآیندی نه مثبت و نه منفی است؛ چرا که ممکن است هویت‌زدا یا هویت‌زا باشد و به سمت وسوهای بکشانند. به همین خاطر باید با بررسی چالش‌های احتمالی جهانی‌شدن در حوزه‌ی تعلیم تربیت، در برابر موج‌هایی که باعث شکنندگی نظام معیار اسلامی و آرمان‌های انقلاب اسلامی می‌شود، برنامه‌هایی متناسب با اهداف و چشم‌انداز سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را طراحی نمود.

الهه خیراللهی، آموزگار پایه ششم
نگین باقرلو، دانشجوی کارشناسی آموزش
علوم تجربی / پردیس علامه طباطبایی ارومیه

بررسی چشم‌اندازهای آموزش و پرورش در عصر جهانی‌شدن و توسعه‌ی ارتباطات و مسئله‌ی هویت

با دسترسی دانش‌آموزان به اینترنت و تأثیرپذیری از فرهنگ جهانی و غیر بومی، فرهنگ و تمدن اسلامی ایرانی در حال دگرگونی است و حتی در این سیر اقتدار علمی معلم نیز دستخوش تغییرات است. از همین رو اثربخشی آموزش و پرورش ناگزیر است؛ از طرفی چشم‌اندازهای آموزش و پرورش با توجه به سند تحول بنیادین مشخص است و بر اساس همان و دیدهبانی در جامعه، می‌توان با ارائه‌ی راهکارهای عملیاتی در سطح مدرسه و خانواده نقش‌آفرینی نمود و چالش‌های موجود در عصر جهانی‌شدن و توسعه‌ی ارتباطات برطرف کرد. در این شرایط، مهم‌ترین مسئله‌ای که در مواجهه با فرآیند عصر جهانی‌شدن و توسعه‌ی ارتباطات مطرح می‌شود، موضوع هویت است؛ هویت در سند تحول بنیادین، امری چند لایه است و شامل: لایه‌های جهانی هویت انسانی، دینی، ملی، جنسیتی، قومی-محلی، خانوادگی و فردی است.

اولین لایه، لایه جهانی انسانی هویت است که در آن تأکید بر مشترکات انسانی می‌شود. توجه به این جنبه‌ی انسانی از هویت، در منابع دینی بسیار به چشم می‌خورد.

دومین لایه، لایه هویت دینی مذهبی است؛ نیاز اساسی بشر به پرستش، اعتقادات و ارزش‌های دینی و مذهبی است.

سومین لایه هویت، هویت ملی ایرانی است؛ توجه به ارزش‌ها و هنجارها، آداب و رسوم و دیگر مؤلفه‌های هویت ملی و آیین تمدن و فرهنگ ایرانی است. چهارمین لایه هویت، هویت جنسیتی است؛ توجه به روند تکوین هویت مشترک دختران و پسران و

کاهش سن گرایش به اعتیاد و نقش سازنده‌ی مدارس در پیشگیری از آن

۳. بلوغ هورمونی و آگاهی جنسی: تغییرات هورمونی ناگهانی، باعث کنجکاوی می‌شود.

عوامل دچارشدن به اعتیاد در دوران نوجوانی: با توجه به ویژگی‌های دوران نوجوانی که در بالا توضیح داده شد، عوامل زیر را می‌توانیم دخیل بدانیم: یکی از عواملی که باعث شده سن گرایش به اعتیاد کاهش یابد، دستیابی آسان نوجوانان به مواد مخدر است. طلاق‌های عاطفی زوجین که در کنار هم زندگی می‌کنند اما با هم غریبه هستند، عامل اصلی بروز آسیب‌های اجتماعی همچون اعتیاد نوجوانان است. پس بر این اساس می‌توان گفت محیط خانواده تأثیر بسزایی دارد؛ با توجه به محیط خانواده، خلأ ارتباطی-عاطفی بین والدین و فرزندان و عدم توجه و درکشان توسط والدین، احتمال به وجود آمدن اعتیاد به خصوص برای سنین پایین (نوجوانان)، بسیار بالا است. اگر بخواهیم راهکار بدهیم، جمله‌ی ناب قدیمی به ذهن می‌رسد: (پیشگیری بهتر از درمان است)؛ برای پیشگیری، راهکارهایی برای رشد و توسعه‌ی باطن نوجوانان ارائه می‌دهیم. با این کار می‌توانیم درونشان را بهبود ببخشیم تا در موقعیت‌های مختلف، بهتر خودکنترلی کنند.

۱. افزایش آگاهی در نوجوانان: این وظیفه بر عهده والدین و مدارس است که با ارائه دادن روش‌های درست تربیتی و آموزش‌های کاربردی، آگاهی‌شان را افزایش دهند.

۲. افزایش مسئولیت‌پذیری: دادن مسئولیت‌هایی متناسب با توانایی‌های نوجوانان، باعث می‌شود مسئولیت‌پذیری‌شان افزایش یابد و یاد بگیرند که انجام هر کاری عواقبی دارد؛ از طرفی هم با تبدیل زندگی سنتی به صنعتی، فرزندانمان را به شیوه قابل توجهی راحت گذاشته‌ایم. واگذاری مسئولیت به

اعتیاد: اعتیاد یک بیماری اجتماعی است که عوارض جسمی و روانی دارد و شخص به خاطر مشکلات روحی و روانی یا در اثر مصرف مواد، دچار ضعف در کنترل تکرار عمل می‌شود. اعتیاد به طور کلی به دو بخش قابل تقسیم است: اعتیاد به مواد مخدر و اعتیاد رفتاری. ما در این مطلب به توضیح اعتیاد به مواد مخدر می‌پردازیم.

کاهش سن گرایش به اعتیاد: با گذشت زمان و پیشرفت علم، سن گرایش به اعتیاد کاهش یافته و به دوران نوجوانی رسیده است. برای رفع این مشکل، ابتدا باید با ویژگی‌های این دوران آشنا شویم و عواملی که باعث می‌شوند نوجوانان به اعتیاد گرفتار شوند را بررسی کنیم.

دوران نوجوانی: این دوران از آسیب‌پذیرترین و حساس‌ترین دوران زندگی به شمار می‌رود. لذا این دوره مستلزم شناخت و آگاهی است. در ادامه به چند ویژگی بارز و مهم از نوجوانان می‌پردازیم که عبارتند از:

۱. جنب‌وجوش و هیجان همراه با تجربیات متفاوت: نوجوانان هیجان و انرژی بالایی دارند و باید به طرز صحیح، این جنبش تخلیه شود. برای همین والدین می‌توانند از طریق راه‌های مختلف، بر نوجوانان تأثیر بگذارند.

۲. عبارتی که در کتابی خوانده بودم «من مرکز جهانم» نشان می‌دهد آن‌ها فکر می‌کنند که همه‌ی افراد در این جهان در اشتباه هستند و تنها نگرش خودشان درست است و حس می‌کنند انرژی و توانایی نامحدودی دارند. به همین دلیل باور و افکار والدین را قبول نمی‌کنند و سر هر چیزی مخالفت می‌کنند. وظیفه والدین در این مواقع این است که بهترین عملکرد و رفتار را داشته باشند تا فرزندشان رفتار خشونت‌آمیز از خود بروز ندهد.

فرزندانمان باعث می‌شود زندگی‌شان از یکنواختی خارج گردد و دیگر برای اندکی هیجان و لذت، سراغ مصرف مواد نروند.

۳. افزایش اعتماد به نفس: در تحقیقی که بین دانش آموزان خودم و اطرافم انجام دادم، مشاهده کردم دانش‌آموزانی که اعتماد به نفس بالا دارند، تحت آسیب اجتماعی کمتری قرار می‌گیرند. این اعتماد به نفس تا حد زیادی تحت تأثیر رفتار و تربیت والدین است.

۴. برقراری رابطه‌ی صمیمانه با نوجوان: رابطه صمیمی و دوستانه‌ی والدین و نوجوانان باعث می‌شود که در بحران و مشکلات به جای پناه‌بردن به مواد مخدر دوستان، در خود محیط خانواده باقی بمانند. اما چطور رابطه صمیمانه با فرزندانمان داشته باشیم؟ به حرف‌های فرزندمان گوش دهیم، سعی کنیم با آنها بیشتر دردودل کنیم و از سرزنش کردنشان، اجتناب کنیم؛ چراکه قرار است دوست فرزندمان باشیم.

۵. نقش سازنده‌ی مدارس در پیشگیری از اعتیاد: مدرسه یکی از مهم‌ترین عوامل اجتماعی شدن کودکان و نوجوانان است و نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت کودکان و نوجوانان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی مانند اعتیاد دارد. کارهایی که مدارس در راستای کاهش اعتیاد می‌توانند انجام

دهند عبارت است از:

الف. اجرای برنامه‌هایی به منظور پیشگیری از اعتیاد و افزایش آگاهی‌های دانش‌آموزان

ب. توسعه‌ی مراکز مشاوره برای اوقات فراغت دانش آموزان.

پ. شناسایی دانش‌آموزان در معرض آسیب (دارای سرپرست معتاد) و معرفی آنان به مراجع مشاوره

ت. شناسایی دانش‌آموزان مصرف‌کننده و توزیع کننده مواد مخدر.

اما نکته‌ای که قابل توجه است این است که انجام این موارد به نحوی باشد تا آسیب روانی و اجتماعی به این‌گونه دانش‌آموزان وارد نشود. اما در آخر می‌خواهم به نکته‌ای پنهان که همه از آن آگاه هستند اشاره کنم. طبق آمارها و تحقیقات، دانش‌آموزان ترک تحصیل نسبت به دانش‌آموزان درحال تحصیل بیشتر در معرض گرایش به مواد مخدر قرار دارند. لذا مدیران، معلمان و مربیان باید شرایطی را فراهم کنند تا دانش‌آموزان ضمن فراگیری مهارت‌های زندگی، از یادگیری در مدرسه لذت برده و از حضور در آن دل‌سرد نشوند.

فاطمه فرید، آموزش شیمی
دانشگاه نسیبه واحد شهید شرافت تهران

یک پوشش عاشقانه

تأثیر پوشش معلمان بر دانش آموزان از جنبه های مختلف

پوشش عاشقانه یعنی چه؟

معلمی عشقی است که در لباس تعلیم ظاهر می شود، لباس تعلیمی که از همه ی ابعاد بر علم آموزانش تأثیر دارد. لباس معلم و متعلم در گذر زمان یکی می شوند و یک صدا می دهند، صدایی که از درون معلم بر می خیزد، از ظاهر فراگیر بیرون می ریزد و رفته رفته در درونش مانند تاروپودی، تنیده می شود و ژرفا پیدا می کند. لباسی که چنین قدرتی دارد، چه از لحاظ ظاهری و چه از لحاظ باطنی بر دانش آموزان تأثیر دارد. معلمی که با عشق لباس رنگی می پوشد و لباس زیر کت خود را با کفش هایش هماهنگ می کند، ذوق و انگیزه را در درون دانش آموزانش به وجود می آورد. زمان می گذرد و در کنار این هماهنگی، پیرایش زیبا و عطر خوشبو هم به آن اضافه می شود، این جاست که دل در دانش آموز نمی ماند و معلم خوش لباس و خوشبو برای دانش آموز الگو می شود، الگویی که دوست دارد چون او بپوشد، بگوید، بخواند و همانند او برای جامعه باشد.

معلمی که پوشش زیبا دارد، دانش آموزانش روزها و حتی ساعت هایی که با او کلاس دارند، ناخودآگاه زنگ شادی و نشاط در درونشان به صدا در می آید؛ زنگی از نوع امید، درخشش و رغبت و علاقه به درس. زنگ به صدا در آمده از روح، روان، ذهن و پی خلاقیت آن ها دعوت می کند که تغییر کنند و پی حالی و خستگی را کنار بگذارند و هم پای معلم خوش پوشش خود، از مرزهای علم فراتر بروند و علمی را فرا بگیرند که همانند چراغی راهنمای راهشان باشد.

پوشش معلم حتی در عمق زندگی فردی و اجتماعی

دانش آموزان هم تأثیر فراوانی دارد؛ دانش آموزی که معلمی خوش پوشش دارد، به طبع از او الگو گرفته و لباس هایی با رنگ های زیبا به تن می کند. همین رنگ های برگزیده بر روحیه و رفتارشان تأثیر می گذارد و سبب می شود فردی با روحیه و سرشار از نشاط شود و در راستای همین امر فردی که چنین روحیه و خلیاتی داشته باشد، در اجتماع و برخورد با هم نوعان خویش در جامعه رفتار و کردار مناسبی از خود نشان می دهد و سبب می شود که جامعه در مسیری سالم حرکت کند.

بنابراین تأثیر پوشش معلمان در دانش آموزان از همه ی ابعاد، امری انکار ناپذیر است که همواره تأثیر داشته، دارد و خواهد داشت. بنابراین انتظار می رود که ابتدا خود مسئولین محترم نسبت به این امر عنایت لازم را داشته و با تدابیر و برنامه ریزی های لازم در جهت اجرایی شدن این امر گام هایی بردارند و آگاهی های لازم را در این رابطه به اطلاع عموم دبیران برسانند تا در آینده ای نه چندان دور شاهد مدارس باشیم که دانش آموزانش با روحیه ی پر نشاطی به دنبال علم و دانش حقیقی و واقعی بوده و جامعه را در مسیری رو به رشد قرار دهند.

رقيه شیردخت

دانشجوی کارشناسی آموزش علوم اجتماعی

پردیس شهید باهنر همدان

از چالش تا موفقیت

نقش مدارس در توسعه‌ی فراگیر

همه‌ی ما انسان‌ها فارغ از جنسیت و ملیت، نیازها و حقوقی داریم که برخی از آن‌ها توسط خود ما و برخی توسط دولت‌ها تأمین می‌شوند؛ یکی از این نیازها، نیاز به آموزش و یادگیری است. نیازی که هم جنبه‌ی فردی و هم جنبه‌ی اجتماعی دارد؛ در واقع برای برطرف کردن این نیاز، گام اول خواست خود فرد یعنی ما هستیم. این که بخواهیم یاد بگیریم و مهارت بیاموزیم اما تنها خواست ما کافی نیست، وجود امکانات و مواد آموزشی هم اهمیت دارد اما نکته‌ی قابل توجه این است که آیا این امکانات برای همه یکسان است؟ پاسخ شما احتمالاً منفی باشد؛ با تأکید بر این موضوع که امکان‌پذیر نیست اما این نوع از آموزش در شیوه‌ای به نام آموزش و پرورش فراگیر ممکن است. در این شیوه، همه‌ی دانش آموزان می‌توانند صرف نظر از محدودیت‌های جسمی، توانایی‌ها و سطوح مختلف توانمندی به مدارس مشابه بروند و از امکانات آموزشی در نزدیکی محل زندگی خود بهره‌مند شوند.

آموزش فراگیر به عنوان یک فرایند، شامل مجموعه‌ای از فعل و انفعالات، ارکان و عناصری است که به صورت سازمان‌یافته با یکدیگر در ارتباط هستند و در نهایت منجر به ایجاد یک محصول یا خدمت می‌شوند. زمانی که شیوه‌های آموزشی ما به صورت فراگیر اجرا می‌شود، دانش‌آموزان دارای معلولیت می‌توانند در مدارس محله خود شرکت کنند و خدمات آموزشی یکسان با همسالان بدون معلولیت خود در همان کلاس‌های آموزش عمومی دریافت کنند این موضوع در راستای حقوق انسانی است، انسان‌ها به عنوان یک موجود اجتماعی خواه ناخواه، با اقشار مختلف جامعه در ارتباط خواهند بود؛ بنابراین لازم است که افراد، فارغ از سطح توانمندی از سنین کودکی در کنار یکدیگر بوده و با هم تعامل و ارتباط داشته باشند.

فراگیرسازی حتی برای والدین کودک سالم فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا به فرزندشان درباره‌ی تفاوت‌های فردی و پذیرش این تفاوت‌ها آموزش دهند. هم چنین ارتباط آن‌ها را با خانواده‌های دارای کودک

معلول توسعه داده و حساسیت آنان را نسبت به نیازهای این خانواده‌ها و کودکانشان و در نتیجه، یاری‌رسانی به آن‌ها و جامعه افزایش می‌دهد و جامعه‌ای هم‌دل و هم‌سو ایجاد می‌کند.

از سوی دیگر پژوهش‌ها نیز حاکی از این است که اگر معلمان از ویژگی‌های دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه، آگاهی داشته باشند و توانایی و مهارت برخورد و آموزش به این دانش‌آموزان را کسب کنند، نگرش مثبت‌تری به این رویکرد خواهند داشت و در نتیجه در عملی ساختن آموزش و پرورش فراگیر و توسعه‌ی آن، نقش مؤثری را ایفا خواهند کرد.

با توجه به این موضوع که رشد حرکتی، اجتماعی و عاطفی در دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی شاغل به تحصیل در مدارس ابتدایی عادی به شکل معناداری، بهتر از هم‌تایان این دانش‌آموزان در مدارس استثنائی بوده است، می‌توان گفت چنان‌چه دانش آموزان دارای کم‌توانی ذهنی در مدارس عادی آموزش ببینند، از جنبه‌های مختلف رشد بهتری را تجربه می‌کنند و از این فواید بهره‌مند خواهند شد. البته توسعه‌ی فراگیر نیازمند آموزش معلمان برای برخورد با این افراد و فرهنگ‌سازی در سطح عموم جامعه است تا بتوانیم به الگویی مشابه با کشورهای پیشرفته دنیا دست‌یابیم؛ به همین دلیل نقش مدارس در توسعه‌ی فراگیر فرهنگ‌سازی و آموزش معلمان است تا بتوان جامعه‌ای بهتر و دنیایی بهتر برای این دانش‌آموزان رقم زد.

پس با توجه به تمام مطالب گفته شده، اجرای آموزش فراگیر در کنار کمک والدین، دانش‌آموزان و معلم به عنوان نقش محوری مستلزم حمایت رسمی از سوی مدیر مدرسه است. مدیر مدرسه، مسئولیت برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی خاص برای دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه را بر عهده دارد. منظور از دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه تنها دانش‌آموزان ناتوان نیست، بلکه این دانش‌آموزان می‌توانند دانش‌آموزانی باهوش و مستعد در توانایی‌های خاص نیز باشند.

امیرمحمد بهارلوئی

آموزش ابتدایی، شهید آیت نجف آباد

مریم قیصری

آموزش ابتدایی، دانشگاه امام خمینی کاشان

فقط یک معلم، همیشه...

مادرم یک معلم بود و بیشتر عمرش را صرف تعلیم و تربیت بچه‌ها می‌کرد. وقتی از مدرسه می‌آمد، مشغول آموزش و تصحیح دستور زبان ما و نوه‌هایش می‌شد. مجموعه‌ی زیبایی از پروانه‌ها، گل‌ها و سنگ‌ها داشت؛ در واقع واژگان نمی‌توانند زیبایی آن مجموعه را آن‌گونه که هست برای شما بیان کنند. همیشه قبل از اینکه می‌خواست شروع به نوشتن کتابش کند، با هیجان در مورد آن موضوع برای ما توضیح می‌داد و ما با عشق به صحبت‌های او گوش می‌دادیم.

برای من و سه برادرم غم‌انگیز بود که در سال‌های آخر عمرش او را بیمار می‌دیدیم. در ساعت هشت و پنج دقیقه صبح او دچار سکته مغزی شد و تمام سمت راست بدنش را فلج کرد. برای ما خیلی سخت بود که هر روز تحلیل رفتن ذره ذره از وجودش را ببینیم.

دو روز قبل از مرگ او، من و برادرانم در آسایشگاه به ملاقات او رفتیم. مثل همیشه او را با ویلچر به گردش بردیم و خیلی زود برگشتیم. هنگامی که پرستاران بدن سست او را روی تخت می‌خواباندند، متوجه شدیم مادرمان به خواب رفته است. ما که نمی‌خواستیم او را بیدار کنیم، به گوشه اتاق رفتیم و به آرامی صحبت می‌کردیم.

بعد از چند دقیقه، صحبت ما با صدایی خفیف قطع شد، از آن طرف اتاق بود، کسی صحبت نمی‌کرد و همه به مادر نگاه می‌کردیم. چشمان او بسته بود، اما او به وضوح سعی داشت چیزی به ما بگوید.

به سمت او رفتیم، با ضعف گفت: آآ

من پرسیدم، مادر چیزی می‌خواهی؟

او کمی قوی‌تر تکرار کرد: آآ

من و برادرانم به هم نگاه کردیم و با ناراحتی سرمان را تکان دادیم.

مادر چشمانش را باز کرد، آهی کشید و با تمام انرژی که داشت گفت: «لپ مطلب اشتباه است بگوید لب مطلب.»

متوجه منظور مادر نشدیم، اما بعد از چند ثانیه فهمیدیم که مادر در حال اصلاح آخرین جمله برادرم جیمی بود که می‌گفت: «اگر کمی حوصله کنید لپ مطلب را...»

جیمی خم شد و گونه مادر را بوسید و به آرامی گفت: «سپاس گزارم مادر» ما به هم لبخند زدیم و یک بار دیگر سرمان را تکان دادیم این بار برای این بود که ما معنی کلمه معلم را با تمام وجود درک کرده بودیم.

نویسنده: کی کانر پلیزکا

Key conner pliszka

ترجمه: مهدی اسدی، آموزش ابتدایی

شمس الشعرا کاشانی

کمال‌الدین علی محتشم کاشانی ملقب به شمس الشعرا کاشانی، در سال ۹۰۵ ه.ق، در کاشان دیده به جهان گشود. در نوجوانی علوم ادبی و دینی معمول زمان خود را آموخت و در جوانی به شغلِ بزازِی و شعربافی (از صنایع دستی اصیل ایرانی، نوعی پارچه که با مو یا ابریشم بافته می‌شود) پرداخت. وی از معروف‌ترین شعرای مرثیه سرای شیعه است و ترکیب‌بند معروفش به مطلع «باز این چه شورش است که در خلق عالم است/ باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است» در میان شیعیان پارسی زبان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. گفته می‌شود محتشم نخستین مرثیه خود را در سوگ برادرش سرود و سپس به سرایش مرثیه‌هایی برای واقعه کربلا و عاشورای حسینی پرداخت. وی سرانجام در ربیع‌الاول سال ۹۹۶ ه.ق در شهر کاشان، دار فانی را وداع گفت. آرامگاه محتشم هم‌اکنون در شهر کاشان واقع است. پس از مرگ او یکی از شاگردانش مجموعه آثار او را در هفت کتاب جمع آوری کرد، این کتب مشتمل بر غزلیات، قصاید، قطعات، رباعیات، مثنویات و ترکیب‌بندهای اوست. ابیات زیر، بخشی از مرثیه‌ای در رابطه با واقعه‌ی کربلاست که با عنوان «وله فی مرثیه امام حسین بن علی علیه التحیه و الثناء» توسط محتشم کاشانی سروده شده است:

این زمین پر بلا را نام دشت کربلاست
ای دل بی‌درد آه آسمان سوزت کجاست؟

این بیابان قتلگاه سید لب تشنه است
ای زبان وقت فغان وی دیده هنگام بکاست

این فضا دارد هنوز از آه مظلومان اثر
گر ز دود آه ما عالم سیه گردد، رواست

این مکان بوده است روزی خیمه‌گاه اهل بیت
کز حباب اشک ما امروز گردش خیمه‌هاست

کشتی عمر حسین اینجا به زاری گشته غرق
بحر اشک ما درین غرقاب بی‌طوفان چراست

حسین علی‌نژادان‌معرفی
علوم تربیتی، شهید آیت نجف‌آباد

تمایزهای بین فردی

و یادگیری از تجربیات روزانه است. گاردنر به هوش هشت‌گانه اشاره کرده است (هوش کلامی، ریاضی، فضایی، بدنی، موسیقایی، درون‌فردی، بین‌فردی و طبیعت‌گرایانه) که معلمان باید تمامی این موارد هشت‌گانه را در نظر بگیرند و به دنبال فعالیت‌هایی برای پرورش هر هشت نوع هوش در فراگیران باشند.

هوش، سگوی پرش

تا به حال دقت کرده‌اید برخی از دوستان یا حتی اطرافیان ما زودتر از بقیه، موضوعی را یاد می‌گیرند یا توانایی ارتباط قوی با اطرافیان خودشان دارند؟ در واقع، یکی از علت‌های این موضوع به توانایی ذهنی ما برمی‌گردد؛ توانایی که به ما قابلیت استدلال و برنامه‌ریزی را می‌دهد، توانایی شناخته شده و پرجنگالی به نام هوش! توانایی پرتفرداری که همه به دنبال اثبات آن هستند تا تاجی منسوب به تیزهوشی را روی سر بگذارند. باید توجه داشت که هوش محدود به توانایی یادگیری یا توانایی انجام فعالیت‌های مختلف نمی‌شود. درست برخلاف چیزی که در گذشته تصور می‌شد، تصویری که هوش را یک بعدی و با نام IQ معرفی می‌کرد و برای تشخیص میزان این IQ یا مطابق هوش بهر از آزمون‌های متعددی استفاده می‌کرد که حال، بسته به رد شدن

تفاوت‌های فردی (هوش، سبک‌های تفکر و یادگیری، شخصیت و خلق‌و‌خو)

نقش توجه به تفاوت‌های فردی: توجه به تفاوت‌های فردی در ارائه آموزش‌ها، امر بسیار مهمی است. در هر کلاسی، دانش‌آموزان از زمینه‌های مختلفی (دانش پیشین، وضعیت اقتصادی، اجتماعی، خانوادگی و فرهنگ) برخوردارند و همین سبب به وجود آمدن تفاوت‌های منحصر به فرد در افراد می‌شود. بنابراین، هر دانش‌آموز ممکن است دانش جدید را به گونه‌ای متفاوت بیاموزد و بر عملکرد آن‌ها در کلاس تأثیر بگذارد.

جنبه‌هایی از تفاوت‌های فردی: دانش‌آموزان از لحاظ فردی در زمینه (هوش، سبک‌های تفکر و یادگیری، شخصیت و خلق و خو) متفاوت هستند که هرچه مربیان این تفاوت‌های بین دانش‌آموزان را بیشتر درک کنند، فرصت آنان برای یادگیری آنچه که آموزش داده می‌شود، بیشتر خواهد بود.

هوش: هوش یکی از گران‌بهاترین دارایی‌های ماست که به طور مستقیم قابل اندازه‌گیری نیست و از طریق مطالعه‌ی عملکرد افراد به شیوه‌ی غیرمستقیم، هوششان را بررسی می‌کنیم. در حقیقت هوش، مهارت حل مسئله، توانایی سازگاری با محیط

تلاش کند که با در نظر گرفتن یک سری فعالیت‌ها برای فراگیر، او را از سبک یادگیری تکانشی به سبک یادگیری تأملی سوق دهد؛ چراکه موفقیت سبک یادگیری تأملی بیشتر از سبک یادگیری تکانشی است.

شخصیت: شخصیت افکار، هیجانات و رفتارهای مهمی است که روش انطباق یک فرد با دنیا را مشخص می‌کند. ابعاد اصلی شخصیت شامل پنج عامل می‌باشد که عبارت‌اند از: صراحت، وظیفه‌شناسی، برون‌گرایی، مطابقت و روان‌رنجوری که همان ثبات هیجانی است. برخی متخصصان معتقدند که این پنج عامل مهم شخصیتی همه‌ی ابعاد شخصیت را در بر نمی‌گیرد. سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان می‌تواند بر طبق موضوعات مختلف درسی متفاوت باشد که برای ویژگی‌های فردی نیز همین موضوع صحت دارد. تعامل (شخص - موقعیت) بهترین راه تشخیص شخصیت یک فرد است. بنابراین برای دانش‌آموزان با ویژگی شخصیتی متفاوت، بهتر است موقعیت‌هایی فراهم شود که در آن احساس راحتی بیشتری کنند و فرصت‌های یادگیری بیشتری داشته باشند.

خلق و خو: سبک رفتاری و روش‌های مشخص‌کننده‌ی پاسخ‌دهی فرد به موقعیت‌ها است. معروف‌ترین طبقه‌بندی خلق و خو را به سه سبک اساسی تقسیم کرده‌اند که عبارت‌اند از: کودک آسان؛ کودک دشوار؛ کودک ناسازگار.

راهبردهای آموزشی متناسب با خلق خوی کودکان وجود دارد:

الف. به تفاوت‌های فردی توجه کنید و به آنها احترام بگذارید.

ب. ساختار محیط دانش‌آموزان را در نظر بگیرید.

ج. از مشکلاتی که می‌توانند به وسیله‌ی برچسب زدن یک کودک با عنوان «کودک دشوار» و برنامه‌های بسته‌بندی شده برای کودکان ایجاد شوند، آگاه باشید.

مریم قیصری، مرکز امام خمینی کاشان
نازنین محمدی، علامه طباطبایی ارومیه
نگار ارشدی، پردیس شهید رجایی اصفهان
فاطمه سراوانی، پردیس امام خمینی گرگان
متین ابراهیمی حسرتانلو، علامه امینی تبریز

امتیاز از یک محدوده‌ی مشخص، فرد آزمون دهنده موفق می‌شد و بوم، تاج تیزهوشی روی سرش می‌درخشید.

البته بعدها تحقیقاتی ارائه شد که نشان می‌داد اگر پای ریاضی لنگ می‌زند، شاید فرد در ورزش ماهرانه عمل می‌کند و به اصطلاح در ورزش باهوش است. این تحقیقات، تحت عنوان هوش هشت‌گانه معرفی شد و برای شناسایی راحت‌تر آن، اسم بیان‌کننده این نظریه یعنی گاردنر، کنار عنوان هوش هشت‌گانه چسبید و هوش هشت‌گانه گاردنر در دنیا شناخته شد. تا فراموش نکردیم، به بخش ابتدایی بپردازیم. بخاطر دارید که سوال چطور مطرح شد؟ در بخش اول، ما به توانایی برقراری ارتباط هم اشاره کردیم. در هوش هشت‌گانه به روابط بین فردی و درون فردی اشاره می‌شود، اما ما عنوان متمایزتری به نام EQ را برای ارتباطات داریم و از آن تحت عنوان هوش هیجانی یاد می‌کنیم. هوشی که به ما این توانایی را می‌دهد تا با آچارکشی کردن خُلق و خوی بد یا خوب آماده شرکت در فعالیت‌های اجتماعی شویم.

به پایان قسمت اول صحبت‌های ما یعنی تعریف کلی IQ و EQ رسیدیم اما اینجا پایان ماجرا نیست و باید بگوییم نکته‌ی مهم و کلیدی این بخش را فراموش نکنید.

هرکسی IQ بالایی داشت لزوماً از EQ خوبی برخوردار نیست.

سبک‌های یادگیری و تفکر: هوش به توانایی اشاره دارد. سبک‌های تفکر و یادگیری توانایی نیستند؛ بلکه راه‌های ترجیحی یک فرد در استفاده از توانایی‌هایش است. هیچ یک از فراگیران سبک‌های یادگیری و تفکر واحدی ندارند؛ برخی از فراگیران سبک یادگیری تکانشی دارند و بدون تأمل و به صورت سریع و تکانشی به سؤالات پاسخ می‌دهند. مطالب را منفعلانه فرا می‌گیرند و اطلاعات را طوطی‌وار حفظ می‌کنند و بالعکس، گروهی از فراگیران هستند که سبک یادگیری تأملی دارند و مدت زمان زیادی را صرف یافتن پاسخ یک سوال می‌کنند. آن‌ها به مطالب معنا و مفهوم می‌بخشند و یادگیری عمیق دارند. معلم باید به هر دو سبک یادگیری

فراگیران توجه کند و به آن‌ها احترام بگذارد ولی

مدیریت کلاس

معلم با دانش‌آموزان و هم‌چنین حرف‌شنوی دانش‌آموزان از معلم حفظ شود. اقتدار معلم در کلاس درس مقوله‌ای است که با بحث مدیریت، ارتباط مستقیم دارد؛ معلم باید این توانایی را داشته باشد که در آن واحد چندین نقش متفاوت را بازی کند، به طوری که ضمن حفظ نظم کلاس، دانش‌آموزان را به طور پویا و فعال در فعالیت‌های کلاسی مشارکت دهد؛ در صورت عدم توانمندی در مدیریت صحیح، اقتدار معلم در آستانه‌ی فروپاشی قرار می‌گیرد.

۳. مهارت و توانایی معلم مانند: خلاقیت در تدریس؛ ساخت ابزار و وسایل آموزشی که دانش‌آموزان را در فرآیند یادگیری درگیر کند؛ آگاهی از روش‌های تدریس؛ بهادادن به دانش‌آموزان و به‌کارگیری استعدادهای دانش‌آموزان نیز در مدیریت بهتر کلاس مؤثر است.

۴. تسلط معلم بر کتاب و محتوای آموزشی نیز طبیعتاً موجب مدیریت بهتر کلاس در فرآیند تدریس می‌شود.

۵. از ابزار یادگیری مثل کتاب‌های درسی، وسایل

پیش از آن که به بحث مدیریت کلاس درس بپردازیم، شایسته است ابتدا گریزی به مفهوم مدیریت بزنیم؛ پرسشی که در مواجهه اولیه با این موضوع ممکن است به ذهن ما برسد، این است که معنا و مفهوم کلمه‌ی مدیریت چیست؟

بنابر تعاریف ارائه شده توسط تعدادی از منابع موثق، مدیریت به فرآیند به‌کارگیری کارآمد و اثربخش منابع مادی و انسانی در نظام ارزشی پذیرفته شده‌ی آن جامعه، با توجه به اصولی چون: برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل و نظارت بر اساس هدف‌های از پیش تعیین شده گفته می‌شود. در ادامه باید به این موضوع بپردازیم که به چه علت مدیریت در کلاس درس از اهمیت بالایی برخوردار است؟ از جمله علل اهمیت این موضوع می‌توانیم به موارد زیر اشاره کنیم:

۱. معلمی که در فرآیند تعلیم و تربیت به مهارت مدیر و مدبر بودن مزین باشد، همواره می‌تواند طبق برنامه‌ی معین، تدریس دروس را پیش ببرد و از بابت کم‌بودن زمان مضطرب نباشد.

۲. اقتدار معلم به صورتی مهم است که صمیمیت

دست‌ورزی و کتاب‌های راهنمای معلم می‌توان به عنوان دست کمکی معلم یاد کرد. این ابزارها از آن جایی که به فرآیند یادگیری کمک کرده و فراگیران را درگیر درس می‌کنند توجه دانش‌آموزان را به عوامل غیرمربوط کاهش داده و به بهبود کنترل شرایط کلاس کمک می‌کند.

۶. آگاهی از روش‌های تدریس مختلف و استفاده از مناسب‌ترین روش برای آموزشی که صرفاً تدریس نباشد بلکه «تعلیم و تربیت» باشد، به شدت دانش‌آموزان را درگیر کرده و فرآیند کنترل فراگیران و جلوگیری از توجه به عوامل غیرمربوط را تسهیل می‌کند.

۷. شناخت ویژگی‌های دانش‌آموزان اعم از ویژگی‌های جسمانی، شناختی، عاطفی و هیجانی از وظایف معلم است که موجب می‌شود معلم بتواند متناسب با ویژگی‌های هر دانش‌آموز، رفتار او را کنترل کند که در نهایت منجر به کنترل و مدیریت کلاس می‌شود. برای مثال آگاهی از ویژگی‌های هیجانی دانش‌آموزان باعث می‌شود معلم درس را با علایق دانش‌آموز تلفیق کرده و توجه او را جلب کند.

۸. محیط یادگیری مناسب برای هر فعالیتی، موجب تقویت عملکرد فرد در آن محیط می‌شود. محیطی که از نظافت و امکانات رفاهی لازم و کافی برخوردار باشد، می‌تواند شرایط یادگیری را تسهیل کند؛ برای مثال امکاناتی از قبیل وسایل آموزشی، سیستم گرمایشی و سرمایشی تمرکز دانش‌آموزان را بر فرآیند یادگیری تقویت کرده و موجب ایجاد شرایط بهتر برای کنترل و اداره کلاس درس می‌شود.

۹. در صورت مدیریت صحیح کلاس، دانش‌آموزان علاقه و رغبت بیشتری به مباحث درسی نشان خواهند داد و تلاش خواهند کرد که بیشترین همکاری را در فرآیند تدریس معلم داشته باشند.

تعیین قوانین شروع اول سال تحصیلی:

نوشتن اطلاعات مهم روی تابلو: جهت رفع هرگونه ابهام در روز اول تدریس، اولین قدمی که به عنوان یک معلم برمی‌داریم این است که نام و عنوان درس را روی تابلو می‌نویسیم (برای دانش‌آموزان اول دبستان این کار به صورت شفاهی انجام می‌شود)؛ در قدم بعدی معلم نام و نام خانوادگی خود را روی تابلوی کلاس می‌نویسد و به صورت شفاهی خود را معرفی می‌کند سپس به این نکته می‌پردازد که هر درس طی هفته در چه روزها و زنگ‌هایی تدریس

می‌شود.

بهترین زمان برای تعیین این قوانین، هفته‌ی اول شروع سال تحصیلی است و نکته‌ای که در این رابطه وجود دارد، این است که بهتر است معلم این اجازه را به بچه‌ها بدهد تا خودشان قوانین مربوط به کلاس را انتخاب کنند؛ رویکرد نظرسنجی برای این کار مناسب است. پس از جمع‌آوری پاسخ‌ها، معلم باید قوانین منتخب را روی یک مقوای بزرگ با ماژیک بنویسد و کنار تخته بچسباند تا بچه‌ها قوانین مصوب را فراموش نکنند.

تعیین نماینده‌ی کمکی:

برای حفظ هرچه بهتر نظم کلاس، شایسته است معلم یک نفر را از بین دانش‌آموزان به عنوان نماینده‌ی کلاس برگزیند و هنگام تدریس برای جلوگیری از همهمه و سر و صدا از او کمک بگیرد. به طور کلی معلم در مواجهه با رفتارهای ناهنجاری چون: درآوردن صدای حیوانات توسط بچه‌ها، ضمن ریشه‌یابی و علت‌جویی، بهتر است از اصل تغافل یا همان چشم‌پوشی استفاده کند و مانند پایبندی به اصل تغافل، سؤالاتی از بچه‌ها بپرسد؛

به طور مثال:

- امروز خبریه؟

- موردی پیش اومده؟

هم‌چنین معلم می‌تواند با استفاده از اصل سیری در روان‌شناسی از فراگیران بخواهد، چند دقیقه‌ی آخر وقت را به انواع صداها بپردازند.

در این یادداشت کوتاه سعی کردیم تعریف کلی از مدیریت را با ذکر مثال در کلاس درس به شما مخاطبین ارائه کنیم، اما بی‌شک دست‌یابی به مهارت‌های کافی مدیریت کلاس درس نیاز به مطالعه و پژوهش جامعه تعلیم و تربیت در این زمینه دارد. امید است که با مطالعه این قطره از دریای عمیق دانش مدیریت، مخاطبین را ترغیب به پژوهش و کسب علم در این حوزه کرده باشیم.

محسن آتش‌زر

آموزش ابتدایی، پردیس شهید باهنر بیرجند

زهره سورانی

آموزش ابتدایی، پردیس فاطمه الزهرا اصفهان

فاطمه نظری

آموزش ابتدایی، پردیس زینب کبری اراک

نقش مربی در انگیزش تحصیلی متربی

بررسی نقش معلم در انگیزش تحصیلی دانش آموزان

تحقیقات روان‌شناسی نشان می‌دهد که انگیزه، نقشی بسیار مهم و اساسی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد و این مسأله بر همگان کاملاً آشکار است. اگر معلم بتواند انگیزه‌ی لازم و مناسب را در دانش‌آموزان به وجود آورد، آن‌ها به درس و مدرسه بیشتر علاقه‌مند می‌شوند و در فرایند یادگیری و آموزش، عملکرد بهتری خواهند داشت. بنابراین معلم برای دستیابی به این امر، باید از میزان توانایی، نیازها و خصوصیات رشد دانش‌آموزان در هر یک از دوره‌های تحصیلی کاملاً آگاه باشد تا بتواند با به‌کارگیری فنون و روش‌های مناسب، فرایند یاددهی-یادگیری را با تجربیات و نیازهای دانش‌آموزان هماهنگ سازد؛ زیرا فقط در این صورت است که هر دانش‌آموز با هر ویژگی و استعدادی که دارد، انگیزه‌ی لازم را به دست می‌آورد، در جریان یادگیری و آموزش فعالانه شرکت می‌کند و براساس ظرفیت روانی و ذهنی خود از محتوای آموزشی و مطالب درسی که توسط معلم ارائه می‌شود، استفاده می‌کند.

واژه‌های کلیدی: انگیزه، پیشرفت تحصیلی، یادگیری، روش تدریس مقدمه

نخستین نکته‌ای که معلمان باید بدانند این است که انگیزش انسانی، یک موضوع بسیار پیچیده است. صدها روان‌شناس زندگی خود را صرف کرده‌اند تا علت نحوه‌ی رفتار انسان را کشف کنند. کوشش‌های آنان به موفقیت‌های زیادی منجر شده است. امروزه ما نسبت به چند دهه‌ی قبل اطلاعات زیادی درباره

این موضوع داریم اما این موفقیت‌ها بدین معنا نیست که درک و فهم ما کامل شده است و اکنون می‌توانیم با این دانش جدید، تمام اشکال رفتارها و ضدباوری در مدارس را متوقف کنیم. اگر موضوع انگیزش انسان این‌قدر ساده بود، معلمان به حل بسیاری از مشکلاتی که با اندک انگیزش دانش‌آموزان قابل رفع بود فایز می‌آمدند. بنابراین معلمانی که برای افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان فعالیت می‌کنند باید بینش و اهدافی متعادل داشته باشند. معلمان علاوه بر داشتن اهدافی متعادل برای افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان باید آگاه باشند که مجموعه‌ی یکسانی از شیوه‌های علمی که در کل موفقیت موثر باشند، وجود ندارد.

بیان مسئله

یکی از مسائلی که تاکنون مورد غفلت قرار گرفته، رابطه‌ی بین انگیزه‌ی معلم و انگیزه‌ی دانش‌آموزان است. معلم با انگیزه، دانش‌آموزان را با انگیزه می‌کند و دانش‌آموزان با انگیزه، می‌توانند انگیزه‌ی معلم را افزایش دهند. عوامل مشترک در ایجاد انگیزه بین معلم و دانش‌آموز عبارتند از: تنوع روش‌های تدریس (ایفای نقش، بحث و گفتگو و روش اکتشافی)، مطالعه با یکدیگر و سایر فعالیت‌های مکمل که باعث بروز خلاقیت‌ها و علاقه بیشتر شده و یادگیری از حالت ایستا به حالت فعال و پویا تبدیل می‌شود. دانستن این نکته مهم است که بدانیم: انگیزه، قلب آموزش و پرورش است. انگیزش چند وجهی است و دو عامل مهم‌تر آن، همان برانگیختن (فعال کردن، انرژی زایی) و انتخاب رفتار است.

تأثیر انگیزش در یادگیری یکی از عواملی که در یادگیری شاگردان نقش

آن‌ها، معطوف به معلم باشد؛ برای این کار، معلم باید بتواند در آن‌ها شور و اشتیاق یادگیری را ایجاد کند و بدون وجود شور و اشتیاق در خود معلم، امکان انتقال آن به دانش‌آموزان وجود ندارد. دانش‌آموزان برای این که انگیزه‌ی درونی نسبت به درس داشته باشند، باید از محتوای آن لذت ببرند، به همین دلیل معلم باید بتواند به صورتی دلپذیر، محتوای درس را ارائه کند. انگیزش درونی نسبت به یک فعالیت، به دلیل ماهیت لذت‌بخش آن تکلیف است؛ حتی اگر پاداش‌های بیرونی و تقویت برای فرد وجود نداشته باشد.

پژوهش‌ها نشان داد که اشتیاق معلمان با انگیزش درونی دانش‌آموزان و سرزندگی آن‌ها بیش از بقیه رفتارهای معلم ارتباط دارد. به عبارت دیگر معلمی که به سبک پویا، مطالب خویش را با اشتیاق عرضه می‌دارد، جو کلاس خویش را متحول ساخته و دانش‌آموزان وی گزارش بیشتری از انگیزش درونی نسبت به مطالب درسی داشته و نیز انرژی بالاتری در کلاس درس را گزارش می‌کنند. نکته قابل توجه در پژوهش‌ها، تأثیر بازخورد شایستگی به دانش‌آموزان بر انگیزش درونی است. به این ترتیب می‌توان نتیجه گیری کرد که دانش‌آموزان با انگیزش درونی بالا سبب می‌شوند که در معلمان آن‌ها شور و شوق بیشتری پدید آید؛ به علاوه دانش‌آموزانی که انگیزش درونی اندکی در کلاس درس دارند، شور و اشتیاق معلم را فرونشاندند و در او یأس و دلمردگی ایجاد می‌کنند.

زهرا غفارزاده
جاسم احمدی

اساسی دارد، ایجاد انگیزه در آن‌ها است. انگیزش به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل یادگیری و شرط اصلی آن محسوب می‌شود و معلم نباید از عامل انگیزه، در تحریک دانش‌آموزان غفلت و کوتاهی کند. انگیزه، دانش‌آموز را به سمت یادگیری هدایت می‌کند، علاقه و عشق او را بر می‌انگیزاند و به فعالیت‌ها و تلاش‌های او شکل و جهت می‌بخشد. دانش‌آموزی که انگیزه یادگیری ندارد، کمتر در فعالیتهای آموزشی شرکت می‌کند. در نتیجه کمتر یاد می‌گیرد، خیلی زود خسته می‌شود و در کلاس درس هم باعث ایجاد دردسر می‌شود.

انگیزه به دو صورت است: درونی و بیرونی. معلم باید سعی کند که انگیزه‌ی درونی شاگردان را افزایش دهد و انگیزه‌ی بیرونی را به حداقل برساند. البته معلم به دلایل مختلف، همیشه نمی‌تواند دانش‌آموزان را در بالاترین درجه انگیزش به یادگیری وادارد، ولی باید بکوشد در حد امکان از شکست‌های درسی آنان جلوگیری کند تا دانش‌آموزان به یادگیری و انجام تکالیف درسی بیشتر علاقه‌مند شوند. بسیاری از دانش‌آموزان با وجود داشتن هوش بهتر، امکانات و سایر عوامل مؤثر در یادگیری، به دلیل علاقه نداشتن به درس، نیروی لازم را برای فراگیری صرف نمی‌کنند و به همین دلیل با شکست مواجه می‌شوند. اغلب معلمان نیز، با مشکلات ناشی از بی علاقه‌گی و بی انگیزگی برخی از دانش‌آموزان نسبت به یادگیری و آموزش مواجه هستند.

نتیجه‌گیری

یادگیری دانش‌آموزان تا اندازه‌ی زیادی، منوط به حضور واقعی آن‌ها در کلاس درس است. به این معنی که در رویای روزانه نباشند و توجه و تمرکز

اصل تغافل در تربیت اسلامی

یکی از اصول مهم در تعلیم و تربیت اسلامی، تغافل است. تغافل در معنای لغوی، خود را به غفلت زدن است. تغافل به دو نوع مثبت (ممدوح) و منفی (مذموم) تقسیم می‌شود. تغافل مثبت به‌عنوان یک اصل تربیتی نقش مؤثری در شکل‌گیری شخصیت اخلاقی انسان ایفا می‌کند. تأثیرات تغافل مثبت

۱. تغافل عامل جذابیت: روحیه‌ی تغافلی عامل جذابیت است؛ فردی که همواره به دنبال سرزنش و انتقاد نباشد و از خطاهای دیگران چشم‌پوشی کند، جذاب و محبوب اجتماع است.

۲. زندگی اجتماعی و فردی آسوده: افرادی که در برابر ناملایمات اجتماعی و سختی‌ها و مصیبت‌ها (مشکلات مالی، بیماری و از دست‌دادن عزیزان) صبر و تغافل داشته باشند، زندگی اجتماعی و فردی

آسوده‌تری دارند.

۳. وقار شخصیت: افراد با روحیه‌ی تغافل، آرامش درونی و شخصیتی دارند؛ چنین افرادی روابط عمومی بالایی خواهند داشت و با اقشار مختلف ارتباط بهتری می‌توانند داشته باشند.

۴. بالاترین درجه علم: تغافل، دشمن عجله و عامل حلم و کرم است. امیرالمؤمنین علی‌علیه‌السلام می‌فرمایند: «لا حلم کالتغافل»؛ هیچ حلم و بزرگواری مانند تغافل نیست. تغافل و صبوری در برابر ناملایمات انسان را از رفتارهای عجولانه و جاهلانه نجات می‌دهد.

تغافل در تعلیم و تربیت

با توجه به خواص بسیار زیاد تغافل، شایسته است معلمان به‌عنوان الگوی دانش‌آموزان در مواردی

چون: سختی‌ها، ناملایمات زندگی و خطاهای سهوی دانش‌آموزان (موارد ممدوح تغافل)، روحیه‌ی تغافلی داشته باشند. عمل به اصول عقلانی توسط مربی، بهترین آموزش برای مربی است؛ همچنین ضرورت دارد تغافل ممدوح و مذموم برای دانش‌آموزان تبیین شود. تغافل در مواردی ممدوح است مانند: نسبت به برخی خطاهای دیگران، نسبت به پیروزی‌ها (جلوگیری از کبر و غرور)، نسبت به سختی زندگی، نسبت به بیماری.

تغافل در مواردی مذموم است مانند: تغافل نسبت به ظلم، جنایت، حق دیگران، فقر، عبادت و مسائل سیاسی. دانش‌آموز باید بداند اگر می‌خواهد بهتر زندگی کند باید نسبت به بسیاری از مسائل زندگی خود را به غفلت بزند، دنیا خانه‌ی مکافات، سختی و بلاست؛ همچنین شایسته است نسبت به جامعه و

هم‌نوعان مسئول باشد. بزرگ‌ترین معلم بشریت، رسول گرامی اسلام صلی الله‌علیه در مقابل بی‌حرمتی‌ها و بی‌ادبیه‌ای کفار با روحیه‌ی تغافلی برخورد می‌کردند و همین عامل باعث جذب بسیاری از این افراد به دین اسلام شد، اما رسول خدا در برابر یک قطره اشک مظلوم نه تنها روحیه‌ی تغافلی نداشتند بلکه روحیه‌ی حق‌طلبی و دفاع از مظلومان را پیدا می‌کردند.

مطالب فوق چکیده‌ای از مقاله تغافل در تربیت اسلامی، نوشته رضا احمدی بنی است که به‌طور کامل با استناد به منابع معتبر دینی و تربیتی به این مقوله مهم پرداخته شده است. (فایل کامل در کانال تلگرامی نشریه موجود است).

رضا احمدی بنی

هشت گام مدیریت موفق کلاس درس

کلاس درس به عنوان یک گروه یا نظام اجتماعی، دارای همه ویژگی‌های سیستم‌های اجتماعی است که مورد توجه صاحب‌نظران علوم رفتاری قرار دارد. مدیریت کلاس بر عهده‌ی معلم است که قبل از آموزش یا هرگونه اقدام تربیتی و رفتاری، باید کلاس درس را جهت تحقق اهداف، مدیریت نماید. از مهم‌ترین چالش‌های یک معلم در کلاس، ارتباط مؤثر و صحیح با فراگیران است. از طرف دیگر، ارتباط معنادار کلید اجرای موفقیت‌آمیز بسیاری از شیوه‌های مدیریت در کلاس می‌باشد. به همین دلیل، در این متن برای مدیریت کلاس بهتر، کتاب (هشت گام مدیریت موفق کلاس درس) را معرفی می‌کنیم. اگر کلاس درس شما دارای دانش‌آموز ناسازگار است، شدیداً خواندن این کتاب را به شما پیشنهاد می‌کنیم؛ چراکه دکتر جورج کاپالکا در کتاب هشت گام مدیریت موفق کلاس درس، به تمامی معلمان مدارس کمک خواهد کرد تا مدیریت کلاس‌هایی که دارای دانش‌آموزان ناسازگار هستند را در دست بگیرند. او شیوه‌هایی ارائه می‌دهد که کاملاً کاربردی بوده و منجر به تشدید تنش در آن موقعیت نمی‌شوند. در این کتاب نه تنها روش‌های صادرکننده‌ی هشدار را می‌بینیم، بلکه چرایی شکست راهبردهای سنتی را هم می‌بینیم.

جورج کاپالکا یک روان‌شناس بالینی، مشاور بهداشت روان و یک روان‌شناس مدرسه است؛ به همین دلیل در این کتاب، استفاده از راهبردهای سکوت تربیتی را مورد بحث قرار می‌دهد و نحوه‌ی استفاده از آن‌ها را در صورت پرخاشگرانه بودن یا نبودن رفتار دانش‌آموز روشن می‌سازد. هم‌چنین، در این کتاب می‌بینیم که مثال‌هایی در رابطه با تدوین قراردادهای رفتاری ارائه شده است و نحوه‌ی تعدیل انتظارات معلم بر اساس سن کودک، محیط بروز

رفتار نامناسب و رفتارهای خط پایه در مفاد قرارداد به تفصیل بیان شده است. در نهایت توضیحاتی درباره‌ی چگونگی گسترش رفتارهای بهبود یافته در کلاس درس توسط معلمان و روان‌شناسان به سایر محیط‌های مدرسه و خانه را می‌بینیم.

از عنوان‌های مهم این کتاب می‌توان به: واکنش هیجانی، مدیریت کج‌خلقی‌ها، تدوین قرارداد رفتاری، محیط انجام تکلیف و پرداختن به مشکلات در زمینه تکالیف اشاره کرد که جورج کاپالکا در این کتاب جمع‌آوری کرده است.

نویسنده کتاب:

جورج کاپالکا یک روان‌شناس بالینی، مشاور بهداشت روان و یک روان‌شناس مدرسه است. او مدرک‌های دیگری نیز در زمینه‌ی: خدمات بهداشت روانی کودک، ناتوانی‌های یادگیری و داروشناسی روانی دارد. کاپالکا در مدت بیش از ۲۰ سال به عنوان یک بالین‌گر فعال، به درمان کودکان و نوجوانان مبتلا به مشکلات یادگیری پرداخته است. افزون بر این، او استاد مشاوره روان‌شناسی در دانشگاه مانموت و عضو کادر پزشکی مریدیان است؛ جایی که به پزشکان و پرستاران در زمینه‌ی اختلال کمبود توجه، فزون‌کنشی و سایر اختلالات آموزش می‌دهد.

فرناز مومنی

آموزش کودکان استثنائی، امام خمینی کاشان

امیرمحمد بهارلوئی

آموزش ابتدایی، شهید آیت نجف‌آباد

منابع

تمایزهای بین فردی:

کتاب روانشناسی تربیتی دکتر اسماعیل بیابانگرد - کتاب روانشناسی تربیتی دکتر علی اکبر سیف

مدیریت کلاس:

۱. بهارلو، فیروزه؛ بهروز، فاطمه (۱۳۹۸). راهکارهای عملی مدیریت کلاس درس در مدارس ابتدایی. پژوهشنامه اورمزد، ۴۷(۲)، ۲۷-۵۴.
۲. الماسی حسینی، سید صمد (۱۳۹۷). مدیریت کلاس درس. کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت. دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرقانی

نقش مربی در انگیزش تحصیلی تربیتی

۱. آقازاده، محرم، احدیان. محمد، ۱۷۳۸، راهنمای نوین تدریس برای آموزش و کارآموزی، تهران: انتشارات آبیژ.
۲. پارسا، محمد، ۱۷۳۵، روانشناسی تربیتی، چاپ سوم، تهران: سخن.
۳. جان مارشال، ریو، ۱۷۳۸، انگیزش و هیجان. ترجمه یحیی سیدمحمدی. تهران: نشر ویرایش.
۴. حقانی، ابوالحسن، ۱۷۳۰، روانشناسی کاربردی (۱) چاپ دوم، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۵. رابیتز، استفین پی، ۱۷۸۸، رفتار سازمانی. ترجمه علی پارسیان و محمد اعرابی. چاپ ۱۵. تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی.
۶. سیف، علی اکبر، ۱۷۸۰، روانشناسی پرورشی (روانشناسی یادگیری و آموزش)، ویرایش ۵، تهران: انتشارات آگاه.
۷. شعبانی، حسن، ۱۷۳۸، مهارت‌های آموزشی و پرورشی، چاپ نهم، تهران: سمت.

هشت گام مدیریت موفق کلاس درس

نویسنده: جورج ام کاپالکا - سال انتشار: ۱۳۹۸ - تعداد صفحات ۲۳۲

فتوای حسین این است: آری!
در نتوانستن نیز بایستن هست...

دکتر علی شریعتی

تربیت